

Halil Akdeniz ile Yeni Açılan Güzel Sanatlar Kuram ve Eleştiri Yüksek Lisans Programı Üzerine

Hayri ESMER

Doç,

Anadolu Üniversitesi

Güzel Sanatlar Fakültesi

Baskı Sanatları Bölümü, Öğretim Üyesi

Halil Akdeniz çok yönlü bir insan: sanatçı, öğretim üyesi, sanat yazarı, sergi organizatörü, kültür müşaviri gibi geniş bir alanda yoğunlaştırmış ilgisi ni. Ancak biz onu daha çok sanatçı kişiliğiyle tanıyoruz. Ya da onun sanatçı yönü diğerlerini gölgelemiştir de diyebiliriz. Aslında ilgilendiği ve yaptığı şey ne olursa olsun, bir kuyumcu titizliği ve kusursuzluğunu düşünsel ilgiyle bütünleştirdiği bir yansımayı onda görebilirsiniz. Bu yönü ve arayışları görev yaptığı kurumların da zenginleşmesini sağladı. Onların yeniden yapılanmasında ve ihtiyaçlara göre yeni programlar geliştirmesi yönünde çalışmalarını bugüne değin sürdürdü. Başlangıçta Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde, peşinden Bilkent Üniversitesinde bu çalışmalarını sürdürdü. Beş yıl süren T.C. Bonn ve Berlin Büyükelçiliği Kültür Müşavirliğinin ardından Kültür Bakanlığı Kültür Müşaviri olarak sürdürdü görevini. Bu arada yurtiçi ve yurtdışında çok sayıda kişisel sergi, uluslararası sergi, fuar, bienal ve trienal'e katıldı, yapıtları ve çalışmaları bir çok kez ödüle değer görüldü. Birçok müze ve özel koleksiyonda yer aldı ve yapıtlarıyla yurtdışında ülkemizi temsil etti. Son olarak yine görev yaptığı Anadolu Üniversitesi'nde Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı Türkiye'de bir ilk olan Sanatbilimi Ana Bilim Dalını kurdu. Bu anabilim dalına bağlı olarak yine bir ilk olan Güzel Sanatlar Kuram ve Eleştiri Yüksek Lisans programını hazırladı. Ve aynı zamanda yeni kurduğu bu anabilim dalının başkanıdır. Bu yeni oluşumun, dergimizin bu sayısının dosya konusu olan "Plastik Sanatlarda Eleştiri Sorunu" ile çakışması üzerine kendisiyle bu programın detayları üzerine bir söyleşi gerçekleştirdik.

*Sanatbilimi Kuram ve Eleştiri
Programının açılışı:
Rektör Prof. Dr. Engin Ataç,
G.S.F. Dekanı Prof. Atilla Atar,
Sanatbilimi Ana Bilim Dalı
Başkanı Prof. Dr. Halil Akdeniz
ve Kuram ve Eleştiri Programı
Öğrencileri*

Hayri Esmer: Öncelikle, güzel sanatlar alanında "Kuram ve Eleştiri" programını hazırlamanız, hangi gereksinimlerden kaynaklanmaktadır, açıklayabilir misiniz?

Halil Akdeniz: Türkiye'de ilk kez Sanatbilimi Ana Bilim Dalı kurularak bu yıl Anadolu Üniversitesi'nde Güzel Sanatlar Kuram ve Eleştiri Yüksek Lisans programı açıldı. Gerekli altyapı hazırlıklarını tamamlayıp yetiştirebilirsek önümüzdeki yıl doktora programını da açıyoruz.

Ülkemizde sanat eleştirisi alanındaki boşluk ve yetersizlikler konusunda eskiden beri hep yakınmalar olmuş ve olmaktadır. Bu gereksinim kültür ve sanat adamlarımızca zaman zaman gerek kendi dost çevreleri sohbetlerinde gerekse bazı yayın organlarında dile getirilmişse de, sorunun çözümü konusunda herhangi bir girişim ve ciddi bir öneri geliştirilememiştir. Bunu ilk kez biz burada, Anadolu Üniversitesinde gerçekleştirdik. Bu program benim, Türkiye'de YÖK öncesi Ege Üniversitesi bünyesinde kurulan ve ilk Güzel Sanatlar Fakültesi olan bugünkü Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'ndeki bölüm kurma ve program geliştirme çalışmalarından başlayarak üzerinde düşündüğüm ve daha başka Üniversite ve sanat kurumlarında yaptığım uygulamalar ve deneyimlerimden bugüne uzanan süreçte, sanat eğitiminin üniversite bünyesinde nasıl olması gerektiği sorularına aradığım yanıtların, kuramsal alanda gördüğüm açıkların gözlem ve deneyimlerimle bütünleştirerek geliştirdiğim düşüncelerim ve bakış açımın bir ürünüdür. Program hazırlığı ve akademik konuları görüşmemiz sırasında bir gün sayın Rektörümüz Prof.Dr. Engin Ataç'la sohbetimizde; kendilerinin de Güzel Sanatlar Fakültesi'nin fakülte olmadan önceki Yüksek Okul Müdürlüğü ve Fakülte olduktan sonraki dekanlığı sırasında böyle bir konunun

eksikliğini hissettiklerini –kendileri güzel sanatlar alanından gelmemesine rağmen güzel sanatları hep destekleyen değerli bir yöneticidir- benzer bir çalışma için girişimde bulunmak istediklerini ve bunu zamanın Türkiye’de söz sahibi hocalarına ilettiklerini; herkesin çok doğru, ne kadar iyi olur dediklerini, fakat sonuçta kimseden sorunun çözümü konusunda bir şey çıkmadığını belirtmişlerdir. Demek ki bunun için doğru zaman ve mekanda doğru kişilerle vizyonların çakışması gerekiyormuş herhalde. Sayın Ataç’ın bugün Rektör olarak üst düzey yöneticilik sıfatıyla ve üniversite yönetiminin konuya sahip çıkmasıyla YÖK nezdinde de gerekli prosedürler tamamlanarak bu aşamaya gelindi. Bu programla burada hem ülkemizde şimdiye kadar hiç dikkate alınmamış bir disiplin olan Sanatbilimi disiplini kurulmuş oldu hem de üniversitede sanat kuramcısı ve eleştirmen yetiştirmeye yönelik akademik düzeyde bir eğitim programı başlamış oldu.

H.E.: Evet, eleştiri dosyamızda da bazı yazarlar bunun gerekliliğini ve gecikmiş olduğunu vurgulamaktalar. Bu bağlamda programın temel amacını nasıl açıklıyorsunuz?

H.A.: Bu programda amaç, sanatı kuram ve uygulama bütünlüğünde ele alarak disiplinlerarası bir anlayış ve uygulama ile geniş sanat kültürüne dayalı formasyon almış, sanatın uygulama alanlarına ilişkin pratik deney sahibi ve sanatın özel sorunlarını tanıyan, çağdaş bir yaklaşımla yorumlayabilen, uzmanlık düzeyinde sanat kuramcısı ve eleştirmen yetiştirmektir.

H.E.: "Kuram ve Uygulama Bütünlüğünde" diyorsunuz bunu biraz açar mısınız?

H.A.: Bu programda dersler kuram ve stüdyo dersleri bütünlüğünde yürütülmektedir. Programdaki studio derslerinde eğitim, geleneksel anlayışta atölye eğitimi biçiminde yapılmamaktadır. Düşünülen modelde stüdyo dersleri; resim, grafik, heykel, seramik gibi kategorik bir ayırım ve sınıflama içinde değil, öğrencilerin kendi eğilimleri ve sanat konseptleri doğrultusunda hepsini kapsayacak biçimde gerek duyuldukça atölye ve malzemelerin kullanıldığı multi-medial bir yaklaşım içinde yürütülmektedir/yürütülecektir. Studio dersleri, öğrencilerin projeler bazında çalıştığı, değişik sanat dallarından tek tek ya da aynı anda birkaç hocanın bir arada girdiği dersler olarak tam bir eleştiri ve tartışma ortamı içinde gerçekleşmektedir/gerçekleşecektir. Stüdyolar, hem özgün sanat çalışmalarının yapıldığı hem de aynı zamanda sanatsal sorunların uygulama pratiği içinde tartışıldığı, öğrencilerin kendilerini keşfettikleri ve yeni sanatsal düşüncelerin üretildiği mekanlar olarak düşünülmektedir.

H.E.: Stüdyo dersinde çok yönlü bir tartışma ve uygulama boyutunu öne çıkarıyorsunuz. Neden bu kadar önemsiyorsunuz bunu?

H.A.: Günümüz sanat eğitimini artık ben eski akademilerde olduğu gibi

eğitim programlarında birkaç kuramsal dersin yer aldığı, atölyelerinde yalnızca renkli tuvalerin boyandığı ya da benzer uygulamalarla sınırlı sanat çalışmalarının yapıldığı yerler olarak düşünmüyorum. Kaldı ki bu program kuramsal alanda eleman yetiştirmeyi hedefleyen bir program. Burada yetiştirmeyi amaçladığımız kuramcı ve eleştirmenlerin, yukarıda da belirttiğim gibi hem uygulamalı sanat çalışmaları deneyiminden geçen hem de aynı zamanda sanatsal sorunları uygulama pratiği içinde tartışan, yeni yorum ve sanatsal düşünceler üretebilen elamanlar olarak yetişmesi düşünölmektedir. Ve bunun yeni yetişen sanatçı ve sanat üzerine yazı yazacak ve söz söyleyecek kuramcı ve eleştirmen adayları için çağın gereklerine uygun bir eğitim modeli olacağını düşünüyorum.

H.E.: Yine programın isminden hareket edersek "sanatçı ve sanat kuramcısı" yetiştirmekten bahsediyorsunuz. Sanatçı yetiştirmeyi hedefleyen kurumlar bugün mevcut. Tam olarak ne anlama geliyor bu?

H.A.: Tabi soruna yaklaşımın program başlığından da anlaşılacağı üzere iki ayağı var. Bunun bir ayağı sanatçı yetiştirmek, diğeri de öngördüğümüz anlamda kuramcı yetiştirmek. Sizin de belirttiğiniz gibi sanatçı yetiştiren kurumlarımız zaten mevcut. Ancak burada yeni olan konunun ikinci ayağı. Ancak bu program, her ikisini de bir bütönlük içinde değerlendiren yeni bir bakış açısı ve niteliksel bir değişim önerisi içermektedir. Özet olarak söylersek bu öneri; çağın bilgi birikimleriyle donanımlı, duyarlılığı gelişmiş, sanatın yaratım süreçlerini tanıyan, üretim ve uygulama pratiğine ilişkin deneyim sahibi kuramcılar yetiştirmeye yönelik olarak özetlenebilir. Uzak Doğu in filozoflarından yanılmıyorsam Konfüçyüs'e atfedilen bir söz vardır: derler ki, duyarsam unutturum, görürsem belki hatırlarım fakat yaparsam bilirim. Bilmem tam buna karşılık olarak formüle edilebilir mi ama herhalde değerlendirenin, İleride kendisinin o süreçlerden geçmiş deneyimleriyle bütönlöşen bir değerlendirme, farklı duyarlılıkların ve yeni yaratıcı süreçlerin gelişmesine neden olacaktır diye düşünüyorum. Uygarlık tarihine baktığımızda en verimli ve en yaratıcı olan dönemlerin, kültürlerin birbirleriyle ilişkide bulunduğu, kuram ve uygulamanın birlikte yürütöldüğu dönemler olarak gözlemliyoruz.

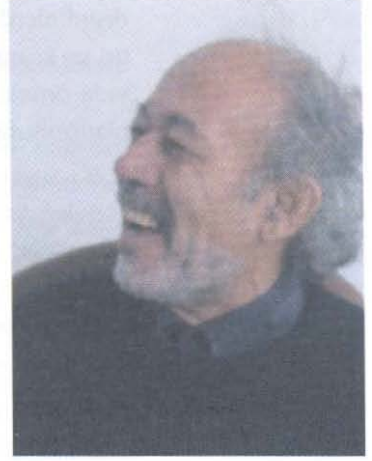
H.E.: Bu nedenle alanınız gereği uygulama sizin için bir varoluş biçimi, fakat kuramı da bundan hiç ayrı tutmadınız yaşamınız boyunca.

H.A.: Evet. Ama kuram hiçbir zaman kendi başına sanatçıya yol gösterip gelecekte ne yapacağını belirlemez. 20.yy'ın önemli sanat kuramcılarından Prof.Dr. Walter Hess, Modern Sanatın Teorileri isimli kitabında; kuramı sanatçılar için bir dinlenme noktası olarak görür. Sanatçılar ve bilim adamları kendi arayış ve yaratıcı serüvenlerinde bilinenlerin ötesine bir yolculuk içindedirler. Bununla birlikte ben günümüz sanatçısının çağın felsefesi ve

düşünce boyutu içinde kendi konumunu belirlemesi, önünü görebilmesi ve kendi zamanı içinde yer alabilmesi açısından konunun kuramsal boyutu ile de ilgilenmesinin gerekli olduğu kanısındayım. Çünkü 20. yy'ın bunca girift hale gelmiş sanatını, içinde yaşadığı dönemin sanatını, salt sanatçıların duyumları ve psikolojileriyle ya da eserlerin yüzeydeki görünümüleri içinde değerlendirip anlama olanağı yoktur.

H.E.: Bu konuya sonra tekrar döneceğiz ama önce şunu sormak istiyorum. Sanıyorum Bilkent'te "Theory and Criticism" isminde bir program hazırlamıştınız. Bu program devam ediyor mu? Şu anki ile farklılığı nedir? Ayrıca kuram ve eleştiri olgusuna neden bu kadar vurgu yapıyorsunuz?

H.A.: Çalıştığım farklı üniversitelerin güzel sanatlar fakültelerinde, yaklaşık yirmi yılı aşkın bir süre öğretim üyeliğim ve idarecilik görevim sırasında resim ve güzel sanatlar bölümlerinin kuruluş çalışmalarını yapıp programlarını hazırladım. Geçen bu sürede mevcut programlara göre alternatif programlar olarak düşündüğüm ve uygulamaya koyduğum bu programların bir kısmı çok iyi sonuçlar vererek meyvelerini vermeye başladı, bir kısmı ayrıldığım kurumlarda çeşitli nedenlerle uygulama aşamasına geçemedi. Bir kısmı da programın yeni ve ileri evreleri olarak burada olduğu gibi henüz yeni uygulama aşamasına geçebildi. Bir kısım görüşlerin olgunlaşması, değerlerin oluşması, kabul görmesi biraz zamana bağlı bir olay. Bilkent'te hazırladığım Theory ve Criticism programı, kendi başına bir lisans programı değildi ama, bu programın özüne uygun Güzel Sanatlar Bölümü programı içinde yapılandırarak oluşturduğum bu programın lisans programı kısmıyla ilgili bir çalışmaydı denilebilir. O programda öngördüğüm, Güzel Sanatlar Bölümü'ne öğrenciler baştan herhangi bir dal ayrımı yapılmadan alınacak, ilk iki yıl ortak bir plastik sanatlar eğitiminden geçtikten sonra ilgi ve yeteneklerine göre sanatçı yetiştirmeye yönelik stüdyo ağırlıklı programlar ya da kuramsal derslerin ağırlıkta olduğu kuram ve eleştiri programı yönünde bir seçim yapacaklardı. Seçtikleri programlarda bir süre kendilerini tanıyıp deneyecekler ve sonuçta kredilerini tamamlamak kaydıyla yeteneklerine göre belirleyecekleri bir programda karar vereceklerdi. Sanıyorum Bilkent'te şu anda programın yalnızca stüdyo ağırlıklı sanatçı yetiştirmeye yönelik kısmında eğitim öğretim yapılıyor. Kuram ve eleştiriye yönelik kısmı henüz uygulamaya koyulamadı. Sorunuzdaki kuram ve eleştirinin önemine gelince, günümüzde artık sanat eserinin kendisi kadar onu değerlendiren bilinci de, hatta bazen sanat eserinin kendi gerçekliğinden de öte bir önem taşımaktadır.

H.E.: Sanatbilimi Ana Bilim Dalında neden lisans programını açmaksızın yüksek lisanstan başlamayı gerekli gördünüz?

H.A.: Tabii, ilk akla gelen, klasik bir bakış açısıyla programın önce lisans bölümünün açılması, sonra buna dayalı olarak yüksek lisans ve doktora programlarının açılmasıdır. Burada bilinen klasik anlayışta lisansta gördüğü eğitime dayalı bir yüksek lisans, yüksek lisansta gördüğü eğitime dayalı bir doktora programı düşünülmemiştir. Bu program, bu anlayışta bir program değildir. Programın, kendi bölümünün öğrencilerinin önünü açmak ilerde onlara lisansüstü eğitim olanağı sağlamak gibi bir derdi yoktur. Program, sanattan sanat tarihine, edebiyattan felsefeye, sosyal bilimlerden tıp ve fen bilimlerine kadar herkese açıktır. Burada amaç, değişik alanlarda eğitim görmüş, konuya özel ilgisi olan kapasite ve yetenekleri belirginleşmiş kişileri sanat alanında değerlendirmektir. Bugün buna örnek teşkil edecek, başka disiplinlerden gelip de kendi kişisel ilgi ve gayretleriyle sanat yazarlığı eleştiri ve konusunda kendi kendisini yetiştirmiş ülkemizde ve dünyada çok sayıda örnek vardır. Dolayısıyla programa, bu değerleri akademik bir eğitim platformunda buluşturan üst düzey bir noktadan başlamak istedim.

H.E.: Şu ana kadar sanatın kuramsal boyutu ile ilgilenen ve bu işi profesyonelce yapanlar, sizin de belirttiğiniz gibi genellikle farklı disiplinlerden gelen-eğitimini almaksızın- bu boşluğu bireysel ilgi ve çabalarıyla dolduran kişilerden oluşuyordu. Hazırladığınız bu programla birlikte eleştiri eğitim sürecine dahil edilerek Türkiye’de ilk kez kurumsallaştırılmış olmakta. Bunun güzel sanatları nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?

H.A.: Evet şimdiye kadar öyleydi. Ancak bu programla amacımız bu alana farklı disiplinlerden kendi ilgi ve hevesleri ile yönelenleri dışlamak değil onlar da bir zenginlik olarak görerek destekliyerek akademik bir program çerçevesinde değerlendirmektir. Ayrıca bu esriye uygun olarak da programlara; yurt içinde ya da yurt dışında herhangi bir üniversite veya yükseköğretim kurumunda; güzel sanatlar, sanat tarihi, edebiyat, felsefe, sanat eğitimi, sinema-müzik ve sahne sanatları, mimarlık, iç mimari, fen ve mühendislik bilimleri, sağlık ve sosyal eğitim bilimleri gibi sanat ve bilim dallarından herhangi birinde; lisans ve yüksek lisansını yapmış adaylar katılabilirler. Katılma koşulları, yasa ve yönetmelik olarak Üniversitenin yüksek lisans ve doktora programlarına kabul ve katılma koşullarını içerir. Böyle bir yaklaşımın güzel sanatları nasıl etkileyeceği konusuna gelince; hiç şüphesiz bireysel tutku ve yetenekler, istisnalar her zaman olacaktır. İşte biz bütün bunların da dahil edileceği, tüm bu olası potansiyeli çağın gereklerine uygun biçimde akademik olarak örgütlemek istedik. Bir sanatbilimi disiplini kurduk. Çünkü, kültür ve sanat alanlarında 20. yüzyılda özellikle yüzyılın ikinci yarısında dünyada meydana gelen karmaşık ve yeni gelişmelerin değerlendirilip açıklanmasında bilinen klasik bilim disiplinleri

yetersiz kalmaktadır. Sanat alanına ilişkin veri ve değerler, fen ve doğa bilimlerinde olduğu gibi bilimsel yöntemlerle belli bir kesinlikte markalanıp açıklanamamaktadır. Sanat, çok bilinmeyenli bir gizler alanıdır. Sanatçı - sanat eseri - sanat eserinin oluşum süreçlerinin incelenip değerlendirilmesi, disiplinlerarası işbirliğine dayalı yeni bir program örgütlenmesini ve bilimsel disiplini gerekli kılmaktadır. Plastik sanatlarda eser oluşum süreçlerine ilişkin konular, henüz yeni yeni ele alınmakta ve incelenmektedir. Burada eserleri, eleştirmenlerin ve sanat tarihçilerinin bilinen değerlendirme ve sınıflandırma açılarından inceleme konusu yapma yerine bu süreçler açısından farklı disiplinlerin yöntem ve bakış açılarıyla çok yönlü incelenip değerlendirilmesi, sanırım geleceğin kuramcı ve eleştirmen adaylarının daha donanımlı ve değerleri keşfedici yetişmelerini sağlayacaktır.

H.E.: Farklı alanlardan gelen öğrencilerin temelde sanatın problemlerine uzak olmalarını sorun olarak görmüyor musunuz?

H.A.: Hayır. Burada rastgele bir seçim ve başvuru sözkonusu değildir. Dolayısıyla bu farklılık bence bir zenginliktir. Başka alanların birikimlerini sanat alanında değerlendirmek, sanat alanına yeni yaklaşımlar ve bakış açıları kazandırmak olarak görüyorum.

H.E.: Bu programın benzerleri başka ülkelerde de bulunmakta, bunun oradakilere farkı ya da benzerlikleri nelerdir?

H.A.: Hazırlanan bu program Türkiye'de bir ilktir. Bu programla Türkiye'de bugüne kadar bilim ve sanat literatürümüzde yer almayan sanatbilimi disiplini kuruldu; buna bağlı olarak da Güzel Sanatlar Kuram ve Eleştiri yüksek lisans programı açıldı. Ve ayrıca sizin de vurguladığımız gibi program, konuya yaklaşımı, niteliği ve uygulanış biçimiyle bildiğim kadarıyla dünyadaki benzer örnekleri arasında da farklı bir uygulama olacaktır. Bence dünyadaki örneklerinden farkı, programın kuramsal bir alana yönelik insan yetiştirecek olmasına karşın, eğitimin bir sanatsal üretim ortamında kuram ve uygulama bütünlüğünde yürütülecek olması; atölye deneyimlerinden geçerek ileride sanat üzerine yazı yazacak olan insanların sanatın teknik ve uygulama alanlarına ilişkin bilgi ve deneyim sahibi olarak yetiştirilmesi, en önemli farklılık teşkil eden yanıdır.

H.E.: Bu program ile Türkiye'de eleştirmen enflasyonu yaşanacak mı? yoksa varolanlara ilave olarak bu disiplinin gerektirdikleriyle "disipline edilmiş", yeni bir eleştirmen kuşağına geçiş mi hedeflenecek?

H.A.: Evet. Bir çok alanda gözlemleye geldiğimiz hatalar gibi gerekli hazırlıklar yapılmadan hemen her yerde gerek duyulanın üzerinde aynı ya da benzer programlar açılırsa, endişelerinizde haklısınız. Yok eğer ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda ve gereksinilen kadar program açılır ve eğitimin düzeyi korunursa bir kuramcı ve eleştirmen enflasyonu yaşanacağını sanmıyo-

rum. Aksine bu alanda bunun eğitiminden geçmiş çok iyi yetişmiş nitelikte elamanlar çıkacağına inanıyorum. Çünkü eskiye göre hem sanat ortamımız canlandı ve zenginleşti hem de üniversitelerimizde çok sayıda güzel sanatlar fakülteleri ve eğitim fakültelerinde sanat eğitimi bölümleri açıldı. Dolayısıyla tüm bu alanlarda uzmanlık düzeyinde iyi yetişmiş kadrolara ihtiyaç bulunmaktadır. Hazırlanan bu yüksek lisans ve doktora programları ile hem sanat eğitimi yapan kurumlarımızda eğitim programlarını kuramsal ve bilimsel açıdan destekleyici, hem de sanat ortamımızda ve üniversitemiz kadrolarında eksikliği duyulan sanat kuramcısı ve eleştirmen yetiştirmeye yönelik bir uzmanlık alanı açılmış olmaktadır. Ayrıca kurulan sanatbilimi ana bilim dalında üniversitelerde akademik kadro için bu alanda kariyer yapma/yapabilme yolu da açılmış olmaktadır.

H.E.: Bu arada, Türkiye'deki eleştiriyi nasıl görüyorsunuz? Gelişmiş ülkelerle bir eşzamanlılık sürecini yaşayabiliyor muyuz bugün?

H.A.: Hiç şüphesiz bütün şikayetlerimize rağmen bugün kendi kendisini yetiştirmiş uluslararası düzeyde sanat yazarı ve eleştirmenlerimiz vardır. Onlara asla haksızlık etmek istemem, ancak ülke genelinde bakıldığında bence bu soruyu gelişmiş ülkelerle bir eşzamanlılık süreciyle yanıtlamak pek mümkün görünmemektedir. Belli niteliklerde adam yetiştirme ve kurumsallaşma açısından daha epey yolumuz var gibi gelir bana. Doğrusu bu soruyu aynı şekilde ben de size yöneltmek ister, bu konuda ne düşündüğünüzü, durumumuzu nasıl gördüğünüzü bilmek isterdim.

H.E.: Kısmen katılıyorum size. Ancak ben yine de kötümser olmanın erdemine sığmıyorum. Çünkü iç açıcı çok az şey görüyorum. İyi ile kötünün çok fazla iç içe geçtiği ve daha da kötüsü bunların ayırt edilemediği bir değerler kaosu içindeyiz sanki. Bu belirsizlik de, çoğu zaman ortamı dönüştürmek isteyenlere değil ona uyanlara şans veriyor. Dolayısıyla eleştiri tüketim endüstrisi içinde gösterinin aracına dönüşüyor ve asıl işlevini yerine getiremiyor. Ne dersiniz?

H.A.: Evet. Bence de öyle.

H.E.: Günümüzde sanat tarihçi, kuramcı, eleştirmen, küratör hatta bu işleri yapmaya soyunan sanatçıları da varsayarsak, tam bir karmaşa diyemeyeceğim ama, sanatla ilgili bu alanlarda alışveriş ve geçişin/kaymaların çok fazla olduğunu söyleyebiliriz. Bu anlamda hazırladığınız program tüm bu alanların alt yapısını sağlamaya yönelik kuşatıcı bir içeriğe sahip mi? Ya da bunu gerekli görüyor musunuz?

H.A.: Tek bir programın tüm alanların alt yapısını sağlamaya yönelik kuşatıcı bir içeriğe sahip olması beklenemez. Bu mümkün değil. Ancak kuram ve eleştiri alanına sınırlandırıldığında ise evet diyebilirim. Sanat alanında da artık herkesin her şeyi yapma dönemi geçmiştir. Aksi takdirde böyle

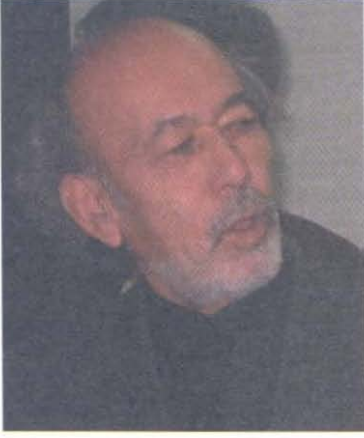

bir yapılanma gereğine inanmasam böyle bir çalışma yapmazdım.

H.E.: Özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren meydana gelen dönüşmeler ekseninde duruyor program. Buradaki önemli olgu ise disiplinlerarası bir ilişkinin/işbirliğinin, hem yapının gerçekleştirilme hem de onu "okuma" sürecindeki vazgeçilmezliği. Bu, geleneksel bakışları dışlayan yeni bir durum. Türkiye için kurumsal anlamda yeni. Neler söylemek istersiniz bu konuda.

H.A.: Kültür ve sanat alanlarındaki gelişmelerin bugün eğitim-öğretim alanında değerlendirilip örgütlenmesinde artık bilinen klasik bilim disiplinleri yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle birçok Batı ülkeleri ve Amerikan üniversiteleriyle başka ülkelerin güzel sanatlar fakültelerinde ya da güzel sanatlar eğitimi veren yüksek öğretim kurumlarında, sanat tarihi dersi yerine ya da sanat tarihi dersine paralel olarak sanatbilimi dersleri okutulmakta veya kuramsal alanda yeni açılımlar getiren daha geniş sanatbilimi programı örgütlenmelerine gidilmektedir. Sanat alanına ilişkin veri ve değerler, fen ve doğa bilimlerinde olduğu gibi bilimsel yöntemlerle belli bir kesinlikte markalanıp açıklanamamaktadır. Sanatçı-sanat eseri, sanat eserinin oluşum süreçlerinin incelenip değerlendirilmesinden, sanatın ne olduğu, neyin sanat neyin sanat olmadığını kesinlemeye çalışan ve bunlara yanıtlar arayan bir bilim disiplinine gerek duyulmuştur. Sanat alanının bu kendine özgü zorluklarının çözümü, bizi bugün, multi disiplinler bir bilim dalı olan sanatbilimi diye nitelendirilen; fenomenoloji, tarih ve eleştiri alanlarını içeren –birbirine bağlı karşılıklı değişim içinde bulunan- üçlü bir yapılanmadan oluşan yeni bir sanat bilimi disiplinine götürmektedir.

Bu gelişmeler ışığında terminoloji ve öğretim programları açısından dünyadaki belli başlı benzer örneklere bakıldığında; multi disiplinler Sanatbilimi dersi/dersleri olarak Almanca Kunstwissenschaft, İngilizce Science of Art ya da her ülkenin kendi dilinde karşılığı olan bir terimle değişik okullarda birbirinden çok farklı ders ve programlar olarak okutulduğu görülmektedir. Örneğin; Almanya'da Berlin Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde /Staatl. Hochschule der Künste-Berlin ve Berlin Humboldt Üniversitesi'nin bazı bölümlerinde, Amerika'da Palo Alto-California Üniversitesi, Standford Üniversitesi ve Yale Üniversitesi; Japonya'da Tokyo Güzel Sanatlar ve Müzik Üniversitesi ve yine Tokyo Musashino Sanat Üniversitesi, Kyoto ve Tohoku Sanat veTasarım Üniversitelerinde sanatbilimi lisans programları ya da yüksek lisans düzeyinde Kunstwissenschaft /Science of Art programı ya da dersleri olarak okutulduğu; Almanya'da Berlin Humboldt Üniversitesi Felsefe Fakültesi-3 Kültür ve Sanatbilimi Enstitüsü'nde; İngiltere'de Bolton Üniversitesi'nde, Londra Goldshmidt Üniversitesi'nde, Paris Sorbonne Üniversitesi'nde, Hatfield Hertfordshire Üniversitesi ve Hong Kong Üniversitesi'nde sanat ve sanatbilimi alanlarında doktora programları /Ph. D. in Art düzeyin-

de eğitim verildiği gözlenmektedir. Herhalde tüm dünyadaki bu yeni program örgütlenmeleri, yeni oluşumların değerlendirilmesi yeni bakış açıları ve yöntemlerin geliştirilme ihtiyacından doğmuştur. Türkiye de artık eğitim öğretim bazında bu gelişmelere ve yapılanmalara eklenmek zorunda diye düşünüyorum.

H.E.: Anlaşılan batı ve uzakdoğu üniversitelerinde bu doğrultudaki yapılanmanın tarihi epeyce eski. Biz yine mi geciktik yoksa?

H.A.: Evet maalesef öyle. Artık buna şöyle ya da böyle mazetli cevaplar vermeme gerek yok herhalde. Hatta bugün bir çok ülkenin üniversite öğretim üyelerinin isimlerinin başında

"sanatbilimci Prof.Dr..." gibi unvanlar bulunmaktadır. Buna Hong Kong dahil.

H.E.: Günümüzde disiplinlerarası etkileşim, güzel sanatların kendisini de aşan daha geniş bir bakış açısıyla olay ve olguları görmemizi gerektirmektedir. Nitekim bu durum, ortaya çıkan ürünlerin de ne olduğu, nereye konulacağı, nasıl değerlendirileceğine ilişkin endişeleri de beraberinde getirmekte. Bu anlamda terminoloji belirsizliğinin de yaşandığı bugün, eser hakkında yapılan yorumlar/okumalar artık eski eleştiri ile aynı kategoriye konulamayacağı gibi, eleştiri olarak ta değerlendirilemiyor. Kısaca betimleyici yaklaşımlardan yorumcu yaklaşımlara bir geçiş söz konusu. Buna da artık eleştiri denilmiyor. Ne diyorsunuz tüm bunlara?

H.A.: Evet belki bu soruyu tersinden başlayarak cevaplamak daha doğru olabilir. Bugün artık eleştirmenlerin, üzerinde değerlendirme yaptıkları eserleri değerlendirmekten çok onları bahane ederek eserin yerine geçen metin denemeleri, kendilerini yaratma yorumları yaptıkları gözlemleniyor. Bu rahatsızlıkları dile getirici; eseri metinle yorumlayarak yeniden yaratmaya evet, ama eser yerine kendilerini ortaya koymaya çalıştıkları gibi eleştiri ve eleştirmenlere de eleştiriler yükselmektedir. Neyse polemik konusu olan bu eleştiriye eleştiriler bir yana, nasıl artık sanat olanla sanat olmayanın sınırları belirsizleşip eser kavramı genişliyorsa, eser hakkında yapılan yorumlar ve okumalar da değişecektir.

H.E.: Neresinden bakarsak bakalım düşünce ve bilgi tarzlarına endekslenmiş, felsefe ile ilişkileri yoğun bir sanat ve onun eleştirisi/yorumu günümüz için vazgeçilmez bir şey galiba.

H.A.: Evet. Sanatla felsefe ilişkisi konusunda Hegel'den beri devam eden değişik savlar vardır. Derler ki; bundan yaklaşık 150 yıl kadar önce Hegel sanatı öldürdü, 20.yy başında da Marcel Duchamp sanatçıyı öldürdü. Bundan böyle artık sanatın yerine felsefenin, sanatçının yerine felsefecinin ge-

çeceği günü bekleyenler vardır. Fakat ben, sanatın öleceğine değil Spengler gibi sanatın başka bir üretim biçiminde gelecekte de varolup devam edeceğine inananlardanım. Bu, biraz da sizin dünyayı nasıl gördüğünüze bağlı. Bu böyle olur mu, olmaz mı, orasını bilemem. Ama gerçek sanatçıların çoğu zaten kendileri aynı zamanda biraz filozofturlar. Bence buluşma noktaları olacaktır. Bir çok alanda olduğu gibi günümüze geldikçe sanat alanında da olaylar daha bir karmaşıklaşmaktadır. 20 yy'ın ikinci yarısına gelindiğinde; sanat eseri yerine eserin önüne geçen "sanat düşüncesi"nin önemi (Kavramsal Sanat), biçim değiştirerek günümüz post-modern, post-postmodern sanat çalışmalarında da kendini göstermekte, hatta daha da ötesi sanatın ve felsefenin karşılıklı bir kesişme ve buluşma noktasına doğru ilerlediğini duyumsatmaktadır.

H.E.: Türk plastik sanatlarında felsefe yokluğuna dair serzenişler, son zamanlarda sık sık yapılmakta. Bu program da kuramsal boyutu ve felsefe ile ilişkileri de yoğun olan düşünce eksenli bir program. Böyle bir bakış günümüz sanatını anlamak ve yönlendirmek için kaçınılmaz bir durum galiba. Ne düşünüyorsunuz?

H.A.: Türk sanatında bunun eksikliğine ilişkin serzenişler, Cumhuriyet döneminin başlarında ta 1928'li, 30'lu yıllarda değişik biçimlerde dile getirilmeye başlanmıştır. Zamanın dergi ve gazetelerinde yayınlanan Darülfünun'da psikoloji ve felsefe hocası Mustafa Şekip'in sanatla ilgili yazılarında; "... sanatçıların olgunlaşmak için felsefeyi ihmal etmemeleri gerektiği..." gibi ifadelerle rastlanmaktadır. Bu belki zamanın polemikleri içinde sanatçıya yönelik bir eksiklik gibi ifade edilmişse de aslında olayın felsefe boyutunun gerekliliğinin vurgulanması açısından önemlidir. Geçen süreler içinde artık bugün üniversitelerimizin güzel sanatlar fakültelerinin hepsinde değil ama belki çoğunun güzel sanatlar ve resim bölümlerinde kültür tarihi ve sanat felsefesi, sanat sosyolojisi gibi kültür dersleri yer almaktadır. Sanatsal gelişmeler açısından da günümüze gelindiğinde artık sanat üzerine yapılan değerlendirmelerde ve sanatın anlaşılmasında kavramlar, kuramlar ve felsefe desteği kaçınılmaz görülmektedir.

H.E.: Bugün sanat yapıtının gerek üretiminin gerekse tüketiminin bir bilgi kuramı eşliğinde ancak mümkün olabileceği söyleniyor. Bu konuda neler düşünüyorsunuz?

H.A.: Bugün sanatsal üretimin de bir düşünce üretimi olduğu kabul edilmektedir (Rudolf Arnheim). Sanat kuramını da bilgi kuramı gibi gerçekliği ifade etme biçimi olduğunu düşündüğümüzde bunları birbirinden ayrı düşünmemiz imkansızlaşmaktadır. Yani ikisi de aynı gerçekliği iki farklı şekillerde ortaya koymaktadırlar. Dolayısıyla sanat üretimini de tüketimini de bu bütünlük içerisinde düşünmek gerekir.

H.E.: Bu niteliklerde kuramcı yetiştirebilmenin bir çok önemli yönü olmakla birlikte iki boyutu daha fazla dikkatimizi çekmekte. Birincisi bu işe gönül vermiş ve kendisini buna adanmış insanların bulunması; bir diğeri ise gerekli donanıma sahip hoca kadrosudur. Bu sorunlara bakışınız nedir? Nasıl çözümlüyorsunuz?

H.A.: Çok doğru. Sanırım birinci boyutu için, programın çok değişik disiplinlere açık oluşu, bu alana ilgi ve hevesli olanların katılmasına olanak sağlayacaktır. İkinci boyutu için de; dediğiniz gibi hoca ve bu alanın uzmanlarını bulmak çok önemli. Ayrıca programın hem akademik düzeyde hem de yaşayan sanat ortamı ve yeni gelişmeler ışığında yürütülmesi gerekir. Programın dersleri asal olarak üniversitenin kendi öğretim kadrosuyla yürütülmekle birlikte İstanbul, Ankara, İzmir ve yurtdışından gelecek her biri kendi alanında isim sahibi değerli öğretim üyeleri, sanat yazarı ve eleştirmenler tarafından ders, seminer-konferans ve workshop düzeyinde desteklenecek/desteklenmektedir. Ayrıca önümüzdeki dönem için yurtdışından da alanında uzman kişileri geçici sürelerde misafir öğretim üyesi statüsünde ya da uzman kişi olarak getirtme girişimlerimiz var. Zaten program son derece dinamik bir yapıdadır. Gelişmelere göre yeni dersler açılacak, yeni seminer-konferans ve workshop v.b. etkinlikler düzenlenecek ve buna bağlı olarak da davet edilen öğretim üyesi ve uzman kişiler değişecektir.

H.E.: Oldukça davetkar bir program.

H.A.: Onu bilemem, ancak programın çok ilgi gördüğünü söyleyebilirim.

H.E.: Sanatsal aktivitelerin daha çok İstanbul, Ankara gibi büyük kentlerde yoğunlaştığını düşündüğümüzde Eskişehir'i öğrenciler açısından bir dezavantaj olabileceğini düşünüyor musunuz?

H.A.: Tabi, bu konuda yalnız Türkiye'de değil dünyanın her yerinde büyük metropollerde olmak her zaman daha avantajlıdır. Ancak bugünkü iletişim ve hızlı dolaşım dünyasında bunu telafi etmek ya da olayın dışında kalmamak mümkün. Eskişehir'in coğrafi konumu itibarıyla öğrenciler isterlerse önemli etkinlikleri günü birliğine bile Ankara, İstanbul'a gidip izleme şansına sahiptirler. Yeter ki buna ihtiyaç duysunlar ve bu bilinçte olsunlar. Ben Paris ve Berlin gibi büyük metropollerde yaşayıp ta yaşadığı metropoldeki ve dünyadaki sanattan haberi olmayan sanatçılar da tanıdım. Önemli olan herhalde olayın bilincinde olmak ve takip etmek. Bugünün hızlı iletişim ve etkileşim dünyasında artık insanlar sadece buldukları metropollerdeki etkinliklerle yetinmeyip bir çok uluslararası etkinlikleri diğer ülkelerin metropollerinde de yakından takip edip izlemektedirler. Belki çevresel sanatsal etkinlikler açısından değil ama, eğitim öğretim açısından Eskişehir'deki öğrencilerin ülkemizdeki diğer büyük kentlerdekilere göre daha avantajlı olduğu durumlar da var. Hani bazen yanlışlıkla doğru yapılmış, dediğimiz şeyler

vardır. İşte Eskişehir'de durum biraz böyle sayılır. Eskişehir'in İstanbul ve Ankara gibi büyük kentlere göre dezavantajlı oluşu bazı konularda onu bugün İstanbul ve Ankara'daki Üniversitelerin de önüne geçen çağdaş bir yaklaşım içinde olmasına neden olmuştur. Örneğin Eskişehir Anadolu Üniversitesine hem Ankara, İstanbul'dan hem de İzmir'den gelip ders veren alanının çok değerli öğretim üyeleri var. Bu öğretim üyeleri her hafta Ankara'dan İstanbul'a ya da İstanbul'dan İzmir'e ders vermeye gidemezler ama coğrafi konumu nedeniyle üç-beş saatlik mesafede olduğu için Eskişehir'e gelip gidebilmektedirler. Bildiğiniz gibi Anadolu Üniversitesine yurtdışından da bir çok davetli misafir sanatçı/öğretim üyesi gelip gitmektedir. Üniversitenin yurtdışı üniversitelerle ilişkileri her geçen gün artmakta ve

ileriye yönelik daha yoğun programlar düşünülmektedir. Bir çok Alman, Amerikan ve Japon üniversiteleriyle anlaşmalar imzalanmaktadır. Ayrıca Türkiye'de ilk Çağdaş Sanatlar Müzesi'nin Üniversite bünyesinde Eskişehir'de açılmış olması ve bir çok yurtiçi ve yurtdışı sergilerin buraya gelmesi yeterli olmasa da başka hiçbir üniversitede görülmeyen türden aktivitelerdir. Örneğin şu anda Japonya'dan Tokyo Güzel Sanatlar ve Müzik Üniversitesi öğretim üyesi Prof.Tadayoshi Nakabayashi'nin özgünbaskı sergisi vardır ve öğrencilere geliştirdiği kendi baskı teknikleri konusunda geçen hafta bir de Workshop yapmıştır. Aslında Eskişehir Anadolu Üniversitesi koşulları gereği geliştirdiği bu olanaklarla günümüzde dünyada yaşanan öğrenci, öğretim üyesi ve sanatçı sirkülasyonu paralelinde çağdaş noktada bir yaklaşım içindedir. Ayrıca Üniversitenin kampüs içinde yer alan müze, galeri mekanları, konser, tiyatro ve sinema salonları yanı sıra Eskişehir'in kent merkezinde de, bir zamanlar ismi Anadolu Üniversitesi ile özdeş sayılan Prof.Dr.Yılmaz Büyükerşen'in bugün belediye başkanlığı sayesinde kentteki terk edilmiş eski yapıların restore edilerek tiyatro, sinema salonları, sergi mekanları ve eğlence merkezleri olarak halkın ve gençliğin hizmetine sunulması; kafeleri, eğlence merkezleri ve yeni çevre düzeniyle Eskişehir, diğer Anadolu kentlerinden farklı bir kültür kenti kimliği kazanmaktadır. Bundan öteye ise; amacı sadece bir üniversite diploması almak ve ileride komşuları gibi yaşamak isteyenlere Eskişehir'deki etkinlikler az değil, fazla bile. İleriye yönelik idealleri olanlar için ise, dünyanın başka yerleri hep açık, derim.

H.E.: Uzun süredir Türkiye'nin çeşitli eğitim kurumlarında görev yaptınız ve bu arada yeni sayılabilecek çeşitli uygulamalar yapma fırsatı buldunuz. Bu noktada sizce yaratıcı sanat eğitiminin önündeki en büyük engeller nelerdir?

H.A.: Sanırım bunlardan birisi hepimizin bildiği ve şikayet ettiğimiz eğitim

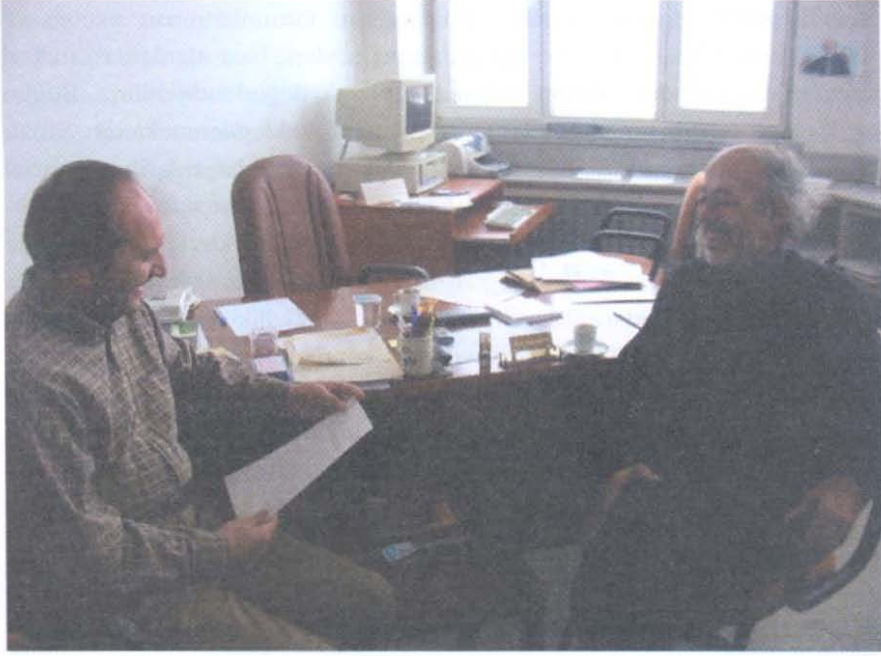

yapımızdan ve sınav sistemimizden kaynaklanan orta öğretimden gelen öğrenci profili. Diğeri ise bence hoca engelidir. Nasıl, diyeceksiniz belki. Birincisinin nedenleri hepimizce malum. Ben burada biraz ikincisinin üzerinde durmak istiyorum. Kısacası hocalarımızın çok iyi yetişmesi; eğitimin ve yaratıcılığın önünü tıkamayacak şekilde çağın gereklerine uygun şekilde donanımlı olması gerekir. Artık yalnızca kendi yaptığını bilen, öğrenciyi onu öğrenmeye zorlayan hoca tipi dönemi kapanmalıdır. Maalesef bugün kurumlarımızın çoğunda yasayla bir gecede unvan verilmek/alınarak doçent profesör olan gecekondü profesörlerimiz var. Ve bunların çoğu gerçek anlamda üniversitede hocalık yapma nosyonuna sahip değildirlir. Hiç şüphesiz bunların içinde çok değerli sanatçı/hocalarımız var. Bunlara dediğimiz bir şey yok. Ancak maalesef içlerinde geçtiğimiz dönemde yasayla ulufe dağıtılır gibi karambolde verilen/alınan unvan dağıtımıyla unvan sahibi olmuş, bir kısmının orta okulda bile hocalık yapabilecekleri soru işareti olan doçentlerimiz, profesörlerimiz, bulunmaktadır. Sanırım bu sancılı geçiş dönemi aşılacak ve bundan sonra yetişecek genç hocalarımız, master, sanatta yeterlilik ve doktora tez aşamalarından geçerek daha iyi ve daha donanımlı yetişeceklerdir. Gözlemediğim kadarıyla yine bu sancılı dönemin bir uzantısı olarak bizim alanlarda yaptırılan tez ve akademik çalışmaların çoğu da, bilimsel görünümde fakat ne bilimsel ne de sanatsal nitelikte olmayan çalışmalardır. Çalışmaların ciddi tutularak üniversitelerimizde önce yeni yetişecek hoca tipinin donanımlı ve yaratıcı yetiştirilmesi gerekir diye düşünüyorum.

H.E.: Bizim toplum olarak teknolojiye yatkın olduğumuz ve onu hemen özümseyebildiğimiz söylenir. Gerçekten böyle mi? Özellikle yeni sanat uygulamalarında. Çünkü bugün birçok kurumda 20. yüzyılın başındaki yöntem ve yaklaşımlarla eğitim yapılıyor. Bu durum ister istemez yaptıklarımız üzerinde yeniden düşünmeyi kaçınılmaz kılıyor. Bunu neye bağlıyorsunuz?

H.A.: Bu, biraz yukarıdaki soru ve yanıtlarıyla da ilgili. Hoca ve buna bağlı olarak eğitim-öğretim kurumlarımızda ilk önce zihniyetlerin değişmesi gerekir. Birkaç istisna kabul edebileceğimiz kurumun dışında genelde hala köhnemiş ve çok gerilerde kalmış zihniyetlerle hareket edilmektedir. Gençlerimizin önünü çağdaş dünyaya açmak zorundayız. Onlar kendi yaşadıkları jenerasyon içinde kendi yerlerini almak zorundalar. Köhnemiş ve çok gerilerde kalmış zihniyetlerle gençlerimizin önlerini tıkmak ve onların geleceğini ipotek altına almaya kimsenin hakkı yok diye düşünüyorum.

H.E.: 90'lı yıllardan sonra Türkiye'de tartışılmaya ve yaygınlaşmaya başlayan disiplinlerarası sanat uygulamalarına dönük çalışmaların iyiden iyiye eğitim kurumlarında da kök saldiğini görmekteyiz. Her ne kadar programlar bu tür çalışmalara yönelik olmasa da gençlerde buna yönelik özel bir ilgiye rastlamaktayız bunu nasıl açıklıyorsunuz.

HA: Hani, siyasi yaşamımızda zaman zaman bazı konularda halk siyasilerimizin önünde gidiyor diye söyleriz. Sanırım bu sanat eğitiminde de gençlerimiz için böyle.

HE: Zaman zaman uzun süreli olmak üzere, hayatınızın çeşitli dönemlerinde yurt dışında yaşadınız. Deneyim ve gözlemlerinize dayanarak ülkemizdeki sanat eğitimi çağın neresinde? İhtiyaçlara cevap verir durumda görüyor musunuz?

HA: Sanat eğitimi konusundaki saptamalarımı, görüşlerimi ve bakış açımı yukarıdaki pek çok soruya verdiğim yanıtlarda belirttim sanırım. Ancak her şeyi negatif ve eksik görme yerine burada iki şeyin altını çizerek olumlu yönleri de belirtmekte yarar var. Bunlardan birincisi; Türkiye’de sanat eğitim kurumlarımızın hepsi bugün artık üniversite bünyesinde. Gençlerimiz sanat alanında da üniversite düzeyinde bir eğitim almakta ve dünyanın her yerinde geçerli bir üniversite diplomasıyla mezun olmaktadır. Diplomanın sanatın ölçüsü olmadığını farkındayız hepimiz, ancak bunun sosyal hayatın işleyişi içinde ne kadar önem taşıdığını da biliyoruz. Gençlerimizin gözlerinde büyüttükleri Batı’da, bu denklik ve diploma durumları hala çözülememiştir. Avrupa’da sanat eğitimi veren kurumlar arasında statüleri ve eşdeğerlilikleri açısından hala bir kaos yaşanmaktadır. Hangi akademinin veya yüksekokulun diplomasının nerede nasıl geçerli ve eşdeğerli olduğu belli değildir. Bu anlamda biz sanat eğitimi sistemi olarak onlardan daha ileri, Amerika ve Japonya paralelinde daha çağdaş bir noktadayız. Ancak bu sistemimizin içini nitelik ve kalite olarak süratle doldur-

mamız gerekmektedir. İkincisi; sanat eğitim kurumlarımızın niteliği ve kalitesi açısından söylemeye zorlandığımız şeyleri, bazı alanlarda sanatsal üretimimiz açısından olumlu gelişmeler olarak değerlendirebiliriz. Bugün artık çağdaş Türk sanatı çağdaş dünya sanatına eklenmektedir. Sanatçılarımızın ulusal ve uluslararası arenalardaki bireysel başarıları ve sanatsal üretimleri bugün gelişmiş kabul ettiğimiz ülkelerin sanatçılarıyla aynı çağdaş noktada ve sanatsal üretim düzeyinde buluşabilmektedir. Günümüzde artık Türk sanatındaki ilgilerle çağdaş dünya sanatındaki ilgiler, hem zaman hem de sanatsal yaklaşımlar yönünden belli paralellikler göstermeye başlamıştır. Özellikle 1980'lere doğru ve daha sonraki dönemlerde figüratif ve yeni figürasyon, soyut ve yeni dışavurumcu, kavramsal ve post-modernist gibi geniş perspektifli yaklaşımlar; sanatsal üretimin, kavramlar ve sanatsal düşünce yönünden çağdaş noktada yakalanmış çalışma örnekleri olarak görülmektedir.

H.E: Hocam, sizi epeyce yorduk. Çok teşekkür ederim bu uzun soluklu ve güzel söyleşi için..

H.A: Ben de çok teşekkür ederim Hayri. Evet gerçekten uzunca bir söyleşi oldu galiba. Artık ben de bu kadar çok soru sordurtacak ne kabahat işledim diye düşünmeye başlamıştım.